

Prof. dr Dragan Jovašević

Pravni fakultet Univerziteta u Nišu

DETE KAO ŽRTVA UBISTVA U PRAVU SRBIJE

Među najopasnije oblike i vidove ispoljavanja nasilničkog kriminaliteta svakako spadaju nasilni akti upravljani protiv života i telesnog integriteta drugih lica. To su krvni delikti, među kojima se po svom značaju, prirodi, karakteristikama i posledicama izdvajaju krivična dela ubistva, za koja su u svim savremenim krivičnim zakonodavstvima zaprećene teške kazne. Razlikuju se tri vrste ubistava. To su: 1) obično ubistvo, 2) privilegovana ubistva i 3) teška ili kvalifikovana ubistva, za koja je po pravilu propisana najteža kazna – dugotrajnog ili doživotnog zatvora.

Sva savremena krivična zakonodavstva razlikuju više oblika i vidova ubistava, zavisno od kriterijuma za deobu. Među njima se, posebno, ističu ubistva koja karakterišu preduzimanje radnje lišavanja života deteta. Zavisno od prirode, vrste, sadržine i karaktera pobude učinioca, ovo delo može da se javi kao kvalifikatorni ili kao privilegujući oblik ubistva. Upravo o pojmu, karakteristikama i elementima krivičnih dela ubistava kod kojih se svojstvo deteta javlja kao kvalifikatorni ili privilegujući elemenat njihovog bića sa teorijskog i praktičnog aspekta govori ovaj rad.

Ključne reči: Život; Lišavanje; Zakon; Krivično delo; Ubistvo; Dete; Odgovornost; Kazna.

1. UVODNA RAZMATRANJA

Posebnu pažnju u savremenom krivičnom pravu izazivaju dva pojma. To su dete i ubistvo.

Dete je, prema Krivičnom zakoniku Republike Srbije¹ (čl. 112, st. 8), i Zakonu o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti

---

Dragan Jovašević, jovas@prafak.ni.ac.rs.

¹ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 i 108/2014.

maloletnih lica² (čl. 2), lice uzrasta do četrnaest godina. Zbog svog uzrasta, ovo lice uživa posebnu i pojačanu krivičnopravnu zaštitu, posebno u sferi zaštite života, telesnog integriteta i zdravlja. Ova zaštita deteta, odnosno njegovih osnovnih prava, garantovana je Konvencijom OUN o pravima deteta iz 1989. godine. Pri tome, u mnogim savremenim državama u primeni je posebno maloletničko krivično pravo, koje određuje položaj deteta i maloletnika kao učinioca krivičnog dela, ali i kao žrtve krivičnog dela.

Ubistvo je osnovno krivično delo protiv života drugog lica od najstarijih vremena do danas. Njegov značaj, zapravo, proizilazi iz značaja zaštite prava na život.³ U strukturi prirodnih, univerzalnih, osnovnih ljudskih prava, po svom značaju, prirodi i karakteristikama izdvaja se pravo na život. To je osnovno ljudsko pravo, bez čije efikasne, kvalitetne i blagovremene zaštite nema mogućnosti za ostvarenje nijednog drugog ljudskog prava. Koliki je značaj ovog prava, govori i činjenica da je ono garantovano nizom međunarodnih, ali i domaćih pravnih akata najviše pravne snage. Upravo od efikasne, kvalitetne, blagovremene i zakonite zaštite i obezbeđenja prava na život u savremenom pravnom poretku zavisi i demokratičnost jednog društva, ali i puno ostvarenje ljudske ličnosti.⁴

U narednim izlaganjima posmatraćemo položaj deteta sa aspekta zaštite njegovog prava na život. U tom smislu, izložićemo pojam, karakteristike i sistematiku krivičnih dela protiv života i tela shodno zakonskim rešenjima iz Krivičnog zakonika Srbije, odnosno izložiti jedno od pravnoteorijskih, ali i sudskopraktičnih interesantnijih krivičnih dela ove vrste – ubistvo deteta. Ono što određuje krivično delo ubistvo deteta je vrsta objekta zaštite, odnosno svojstvo pasivnog subjekta (oštećenog ili žrtve). To znači da je objekt zaštite kod ovog krivičnog dela dete – lice uzrasta do 14 godina u vreme izvršenja krivičnog dela. U krivičnom pravu Republike Srbije, sistematizovano je više krivičnih dela ubistva deteta sa različitim pravnim kvalifikacijama i visinom propisane kazne zatvora. To su:

1. Teško (kvalifikovano) ubistvo,⁵ koje poznaje dva oblika ovog dela, i to: a) ubistvo deteta iz čl. 114, st. 9 KZ; i b) ubistvo člana porodice koje je prethodno zlostavljano, iz čl. 114, st. 10 KZ; i

2. Privilegovano (lako) ubistvo, i to ubistvo deteta pri porođaju iz čl. 116 KZ.

---

² *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 85/2005.

³ A. I. Rarog, *Ugolovnoe pravo Rossii. Osobennaja čast*. Moskva 2008, 24–28.

⁴ M. Kokolj, D. Jovašević, *Krivično pravo Republike Srpske. Opšti i posebni deo*, Bijeljina 2011.

⁵ Teško ubistvo naziva se još i umorstvo u našim starijim pravnim izvorima, kao što su: Kazniteljni zakonik za Knjažestvo Srbiju iz 1860. godine i Krivični zakonik Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca iz 1929. godine.

2. KARAKTERISTIKE KRIVIČNOPRAVNE ZAŠTITE ŽIVOTA

U Krivičnom zakoniku Srbije iz 2005. godine, sa izmenama i dopunama do kraja 2014. godine, u posebnom delu na prvom mestu su sistematizovana krivična dela protiv života i tela (glava trinaesta). Time su život i telo određeni kao najznačajnije društvene vrednosti. Iz naziva ove glave proizilazi da je objekt zaštite kod ovih krivičnih dela određen kao dvojaki skup vrednosti: život (ili pravo na život) i telesni integritet – fizička i psihička konstitucija čoveka.⁶

Jedno od najznačajnijih prirodnih, fundamentalnih, opštecivilizacijskih, univerzalnih ljudskih prava predstavlja svakako pravo na život. Ono je osnov i uslov postojanja svih drugih ljudskih prava i sloboda i spada u najznačajnija ne samo lična, već i opštedruštvena dobra. Pravo na život garantovano je nizom međunarodnopravnih akata: čl. 6 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima sa fakultativnim protokolom,⁷ odnosno čl. 2 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda sa protokolima broj 4, 6, 7, 11, 12 i 13,⁸ kao i čl. 24 Ustava Republike Srbije.⁹ Članom 25 ovog Ustava štiti se nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta.

Stoga, razumljivo je što su život i telesni integritet od najstarijih vremena bili objekt krivičnopravne zaštite, ali ta zaštita nije bila potpuna i jednaka za sve članove društva. Krivična dela povrede ili narušavanja života ili tela nazivaju se prirodnim ili opštim (atavističkim) krivičnim delima, za razliku od društvenih (evolutivnih) ili političkih krivičnih dela, koja se po inkriminacijama, načinu kažnjavanja i karakteristikama razlikuju između pojedinih država i istorijskih perioda. Objekt zaštite kod ovih krivičnih dela je, dakle, čovek kao živo ljudsko biće, tj. njegov život.¹⁰ Zaštita života počinje od momenta rađanja čoveka i traje do momenta nastupanja njegove smrti.

Život i telesni integritet nisu objekt zaštite¹¹ samo kod ovih krivičnih dela, već i kod niza drugih krivičnih dela koja su uperena protiv života ili telesnog integriteta uz istovremeni napad i na druga dobra, kao što su krivična dela protiv zdravlja ljudi, životne sredine, opšte sigurnosti ljudi i imovine, bezbednosti javnog saobraćaja, čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, itd.

Zaštita života i telesnog integriteta predstavlja društvenu funkciju, pa stoga ne zavisi od volje pojedinca. Otuda, bez značaja je na postojanje ovih

---

⁶ D. Jovašević, V. Ikanović, *Krivično pravo Republike Srpske. Posebni deo*, Banja Luka 2012, 23.

⁷ *Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 7/71 i 4/2001.

⁸ *Službeni list SCG – Međunarodni ugovori*, br. 9/2003 i 5/2005.

⁹ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 98/2006.

¹⁰ M. Đorđević, „Život kao objekt krivičnopravne zaštite“, *Pravni život* 9/1995, 43–55.

¹¹ B. Petrović, D. Jovašević, *Krivično (kazneno) pravo. Posebni dio*, Pravni fakultet, Sarajevo 2006, 153.

krivičnih dela pristanak povređenog (žrtve). Istina, razvojem medicine, posebno hirurgije na polju presađivanja (transplantacije) organa ili delova tela, pristanak na davanje pojedinih organa ili delova tela sve je značajniji.¹² Donošenjem novog Krivičnog zakonika predviđeno je posebno privilegovano krivično delo pod nazivom „lišenje života iz samilosti“, a ne „ubistvo“, gde ozbiljan i izričit zahtev za lišenje života pasivnog subjekta predstavlja privilegujuću okolnost kao element njegovog bića.

Radnja izvršenja¹³ ovih krivičnih dela može biti preduzeta samo prema drugom licu, ali ne i prema samom sebi. Samoubistvo i samopovreda nisu inkriminisani kao krivična dela. Samopovreda može biti pravnorelevantna samo u slučaju izbegavanja vojne obaveze ili zloupotrebe prava iz socijalnog osiguranja.

Učinioc krivičnih dela protiv života i tela može da bude svako lice, a u pogledu krivice, ova dela se mogu izvršiti i sa umišljajem i sa nehatom.

3. UBISTVO – POJAM I KARAKTERISTIKE

Osnovno krivično delo povrede života jeste ubistvo. U pravu Srbije, ovo delo je predviđeno čl. 113 KZ. Ono se sastoji u lišenju života drugog lica sa umišljajem, pri čemu ne postoje posebne okolnosti koje ga čine teškim ili lakim. Objekt zaštite je kod ovog dela život čoveka ili pravo na život kao jedno od osnovnih, fundamentalnih ljudskih prava.¹⁴

Radnja izvršenja ovog krivičnog dela određena je prema posledici, budući da se ovde radi o posledičnoj dispoziciji. Tako, kao radnja se smatra svaka delatnost činjenja ili nečinjenja, psihološka ili fizička delatnost, kojom se neposredno ili posredno prouzrokuje posledica – smrt drugog lica. To mogu biti raznovrsne delatnosti koje su podobne ili dovoljne da prouzrokuju smrt drugog lica. Ubistvo se može izvršiti različitim delatnostima činjenja i nečinjenja. Nečinjenjem se može prouzrokovati smrt drugog lica kada je postojala dužnost na činjenje kojom bi se sprečilo nastupanje smrti. Delatnosti činjenja su raznovrsne i mogu se vršiti na razne načine i različitim sredstvima, posredno ili neposredno. S obzirom na način preduzimanja delatnosti, ubistvo se može izvršiti direktnim, indirektnim, fizičkim ili psihičkim dejstvom.¹⁵

Za postojanje ovog krivičnog dela potrebno je da je radnja izvršenja preduzeta protivpravno, tako da ovog dela nema ako je do lišenja života

---

¹² B. Čejović, „Transplantacija delova ljudskog tela i pravo na život – krivičnopravni aspekt“, *Pravni život* 9/1995, 85–91.

¹³ Lj. Selinšek, *Kazensko pravo. Splošni del in osnove posebnega dela*, Ljubljana 2007, 375.

¹⁴ D. Jovašević, *Krivično pravo. Posebni deo*, Beograd 2014, 29–30.

¹⁵ M. Babić, I. Marković, *Krivično pravo. Posebni dio*, Pravni fakultet, Banja Luka 2007, 30–31.

došlo u nužnoj odbrani, krajnjoj nuždi, vršenju dužnosti na poslovima javne i državne bezbednosti, ili kada propisi službe to dozvoljavaju ili zahtevaju. Fizičko prouzrokovanje smrti, koje je, inače, najčešće u praksi, ostvaruje se različitim sredstvima: vatrenim i hladnim oružjem, oruđem i drugim sredstvima koja su podobna da telo teško povrede ili zdravlje teško naruše. Psihičko prouzrokovanje smrti vrši se izazivanjem uzbuđenja, straha, prepasti ili žalosti u takvom stepenu, obimu i intenzitetu koji ima karakter šoka, podobnog da blokira rad srca ili prekine drugu životnu funkciju.

Posledica ubistva javlja se u vidu povrede kao „nastupanje smrti drugog lica“ prema kome je preduzeta delatnost lišenja života, odnosno propuštena dužna delatnost da se spreči nastupanje smrti.

Izvršilac običnog ubistva može da bude svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj.¹⁶

Za krivično delo ubistva (obično ubistvo) propisana je kazna zatvora od pet do petnaest godina. Za ovo delo je propisan redovni postupak, a gonjenje se preduzima po službenoj dužnosti. Inače, postupak za ovo delo vodi viši (ranije okružni) sud, a kada je žrtva ubistva dete, tada se postupak vodi u skladu sa čl. 150–157 Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica.

Kvalifikovano ili teško ubistvo (čl. 114 KZ) postoji kada je umišljajno lišenje života drugog lica izvršeno na takav način, pod takvim okolnostima i prema takvom licu koji mu daju veći stepen težine i opasnosti za koje je propisano teže kažnjavanje.¹⁷ Krivični zakonik poznaje više oblika i vidova teškog ubistva, koji se razlikuju prema načinu izvršenja, pobudama učinioca, okolnostima izvršenja i posledici i osobenostima pasivnog subjekta.

---

¹⁶ Umišljaj učinioca da oštećenu liši života može proizilaziti iz okolnosti samog događaja (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 356/91). Kada se radi o vinosti učinioca za krivično delo ubistva, namera nije potrebna, već je dovoljan umišljaj (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 34/91). Ubistvo može biti izvršeno ne samo sa direktnim, već i sa eventualnim umišljajem, a za izvršenje dela nije potrebna namera za lišavanje života (presuda Vrhovnog suda Srbije Kzz. 204/93). Motiv za izvršenje ubistva može ostati neutvrđen (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 2124/98). Namera da se neko lice liši života nije subjektivni elemenat ubistva (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 1545/99). Umišljaj optuženog prilikom izvršenja ubistva bio je usmeren na lišenje života što se zaključuje iz njegovog ponašanja spornom prilikom (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 608/2003). Optuženi je postupao sa eventualnim umišljajem jer je bio svestan da nanošenjem uboda nožem u vitalni deo tela oštećenog može da ga liši života, pa je na to pristao (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 649/2003). Postojanje direktnog umišljaja kod optuženog ne može se dovoditi u pitanje kada je on udarcima noža naneo oštećenom šest uboda u predelu trbuha i grudi, i pored toga što je nakog kritičnog događaja pokušao da zaustavi krvarenje oštećenog (presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 618/2004).

¹⁷ Đ. Đorđević, „Novi oblici teških ubistava u predlogu Krivičnog zakonika“, *Pravni život* 9/2005, 135–154.

Kada se u radnjama učinioca stekne više kvalifikatornih okolnosti ubistva, od koje neko od njih ostane u pokušaju, sud je dužan da u pravnu kvalifikaciju dela, pored toga što će uneti kvalifikovane oblike krivičnog dela, unese i da su neki od njih ostali u pokušaju.¹⁸ Izvršilac svih oblika teških ubistava može da bude svako lice, a u pogledu krivice potreban je umišljaj. Za ubistvo jednog lica saučesnici mogu biti oglašeni krivim za različite oblike teškog ubistva.¹⁹ Za bilo koji oblik teškog ubistva propisana je kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna zatvora od trideset do četrdeset godina.

U okviru teških ubistava (čl. 114 KZ) koja su kvalifikovana osobenostima, svojstvima pasivnog subjekta razlikuju se sledeći oblici: 1) ubistvo službenog ili vojnog lica pri vršenju službene dužnosti (st. 6); 2) ubistvo sudije, javnog tužioca, zamenika javnog tužioca ili policijskog službenika u vezi sa vršenjem službene dužnosti (st. 7); 3) ubistvo lica koje obavlja poslove od javnog značaja u vezi sa poslovima koje to lice obavlja (st. 8); 4) ubistvo deteta ili bremenite žene (st. 9); i 5) ubistvo člana svoje porodice koje je prethodno zlostavljano (st. 10).

4. UBISTVO DETETA – POJAM, OBLICI I KARAKTERISTIKE

Ubistvo deteta se u krivičnom pravu Srbije javlja u više oblika. Ono što je svim tim oblicima ubistva zajednička karakteristika i što određuje krivično delo ubistva deteta jeste vrsta objekta zaštite, odnosno svojstvo pasivnog subjekta (oštećenog ili žrtve). To znači da je objekt zaštite kod ovog krivičnog dela dete – lice uzrasta do 14 godina u vreme izvršenja krivičnog dela. U krivičnom pravu Srbije sistematizovano je više krivičnih dela ubistva deteta sa različitim pravnim kvalifikacijama i visinom propisane kazne zatvora. To su : 1) teško (kvalifikovano) ubistvo koje razlikuje dva oblika dela – ubistvo deteta iz čl. 114, st. 9 KZ i ubistvo člana porodice kojeg je izvršilac prethodno zlostavljao iz čl. 114, st. 10 KZ; i 2) privilegovano (lako) ubistvo, i to ubistvo deteta pri porođaju iz čl. 116 KZ.

4.1. Ubistvo deteta kao oblik teškog ubistva

Ubistvo deteta²⁰ je krivično delo teškog ubistva, propisano čl. 114, st. 9 KZ. Iz ovog zakonskog rešenja proizilazi da obično ubistvo ne može biti izvršeno prema detetu, što je prema ranijim zakonskim propisima bilo moguće. Čim se predume radnja izvršenja (pasivna ili aktivna, psihička ili fizička delatnost) prema detetu, postoji jedan od oblika teškog ubistva.²¹ Ubistvo

¹⁸ Presuda Vrhovnog suda Srbije KŽ. 10/98.

¹⁹ Presuda Vrhovnog suda Srbije KŽ. 590/2003.

²⁰ D. Jovašević, V. Ikanović, 32.

²¹ M. Babić, I. Marković, 48.

deteta je protivpravno lišenje života lica koje u vreme preduzimanja radnje izvršenja nije navršilo četrnaest godina života. Pojačana krivičnopravna zaštita deteta koja proizilazi iz ove inkriminacije ima svoje opravdanje s obzirom na ustavno pravo deteta na primerenu zaštitu, a imajući u vidu da dete prema svom uzrastu i stepenu duševne razvijenosti ima manje mogućnosti da se suprotstavi napadu na njegov život ili da taj napad izbegne.²² Ovde se radi o posebnom obliku „ubistva nemoćnog lica“.

U pravnoj teoriji se smatra da ovo delo karakterišu dve kvalifikatorne okolnosti koje se odnose na pasivnog subjekta (žrtvu) i učinioca. To su²³ uzrast žrtve do 14 godina u vreme preduzimanja radnje izvršenja krivičnog dela od strane učinioca i bezozbirnost i bezosećajnost učinioca prema žrtvi kao subjektivna okolnost na strani učinioca dela, iako to ne proizilazi iz zakonskog opisa. Za postojanje ovog dela potrebno je da je učinilac svestan da radnju lišenja života preduzima upravo prema licu koje ima ovakav uzrast i da to hoće ili pak pristaje na to. U slučaju da se učinilac nalazi u stvarnoj zabludi o uzrastu pasivnog subjekta, ta se okolnost ceni sa aspekta postojanja krivice (kao neotklonjiva ili otklonjiva stvarna zabluda).

Ovom inkriminacijom nije obuhvaćen starosni uzrast žrtve od 14 do 18 godina (mlađi i stariji maloletnik) iako je u vreme donošenja Zakonika bilo i takvih predloga. Stoga, opravdano se postavlja pitanje celishodnosti da li ovim oblikom teškog ubistva treba obuhvatiti i krivičnopravnu zaštitu mlađih maloletnika jer je njihov bio-psiho-socijalni status gotovo blizak i identičan uzrastu deteta.

Pri tome, motiv učinioca je bez značaja za pravnu kvalifikaciju dela, ali može da ima značaja kod odmeravanja kazne. O tome kada postoji bezobzirnost učinioca, u teoriji krivičnog prava se razlikuje više shvatanja.²⁴ Prema prvom shvatanju, bezobzirno je ono ponašanje kod koga su svi načini njegovog izvršenja, dakle oblici nasilja, takvog karaktera da prevazilaze uobičajenu meru nasilja. Prema drugom shvatanju, bezobzirnost označava izrazito intenzivno ponašanje učinioca. Ono prevazilazi uobičajenu meru nasilja gde se približava „svireposti“ učinioca. Bezobzirnost označava nastupanje takvog intenziteta trpljenja i poniženja za pasivnog subjekta koje u većoj meri prevazilazi onaj stepen patnji ili poniženja koji uobičajeno prate radnju lišavanja života. To je ponašanje koje je objektivno, prema shvatanju sredine bezobzirno.

Prema trećem shvatanju, bezobzirnost treba procenjivati prema opštem stavu učinioca prema posledici ubistva u kontekstu celokupnog događaja uzimajući u obzir sve objektivne i subjektivne okolnosti koje su bile od uticaja

---

²² Đ. Đorđević, *Krivično pravo. Posebni deo*, Beograd 2009, 28.

²³ D. Jovašević, (2014), 28.

²⁴ Lj. Lazarević, B. Vučković, V. Vučković, *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Cetinje 2004, 358.

na učinioca da donese odluku o izvršenju ubistva. Tako se bezobzirnost može oceniti kao hirovitost, obesnost, nemotivisano izživljavanje rušilačkih nagona koje nije motivisano nekom posebnom pobudom, već učinilac ispoljava svoju oholost i omalovažavanje tuđeg života kao osnovne ljudske vrednosti.

4.2. Teško ubistvo u obliku ubistva člana porodice kojeg je izvršilac prethodno zlostavljao

Ubistvo člana svoje porodice kojeg je izvršilac prethodno zlostavljao je drugi oblik teškog ubistva koje se često vrši prema detetu kao članu porodice izvršioca (čl. 114, st. 10). Ovo krivično delo je povezano sa nasiljem u porodici koje predstavlja samostalnu inkriminaciju iz čl. 194 KZ. Tako, ovaj oblik teškog ubistva karakterišu sledeće kvalifikatorne okolnosti.²⁵ Prva je svojstvo žrtve – član porodice učinioca. Dakle, i izvršilac (aktivni subjekt) i žrtva (pasivni subjekt) pripadaju istoj porodici. To znači da se ovde radi o licima koja se nalaze u bliskom srodstvu. Ovo krivično delo postoji ako je žrtva lice koje ima svojstvo deteta. Pri tome, pojam člana porodice treba uzeti u širem smislu. Pojam člana porodice u smislu ovog krivičnog dela određuju dva zakonska propisa, doduše na različit način. Prema čl. 112, st. 28 Krivičnog zakonika iz 2005. godine, članom porodice smatraju se sledeća lica: a) supružnici i njihova deca, preci supružnika u pravoj liniji krvnog srodstva, vanbračni partneri i njihova deca, usvojlac i usvojenik, hranilac i hranjenik; b) braća i sestre, njihovi supružnici i deca, bivši supružnici i njihova deca i roditelji bivših supružnika ako žive u zajedničkom domaćinstvu; i c) lica koja imaju zajedničko dete ili dete na putu da bude rođeno iako nikada nisu živeli u istom porodičnom domaćinstvu.

Prema čl. 197, st. 3 Porodičnog zakona²⁶ iz 2005. godine, članovima porodice smatraju se sledeća lica: a) supružnici ili bivši supružnici; b) deca, roditelji i ostali krvni srodnici, te lica u tazbinskom ili adoptivnom srodstvu, odnosno lica koja vezuje hraniteljstvo; c) lica koja žive ili su živela u istom porodičnom domaćinstvu; d) vanbračni partneri ili bivši vanbračni partneri; i e) lica koja su međusobno bila ili su još uvek u emotivnoj ili seksualnoj vezi, odnosno lica koja imaju zajedničko dete ili je dete na putu da bude rođeno iako nikada nisu živela u istom porodičnom domaćinstvu.

Bitno je za postojanje ovog oblika teškog ubistva da sva navedena lica – u smislu ovog krivičnog dela – dete i izvršilac – čine skupa jednu porodicu.

Drugo, član porodice koji je ubijen treba da je prethodno duže ili kraće vreme zlostavljan od strane izvršioca. Zlostavljanje²⁷ je delatnost kojom

---

²⁵ D. Jovašević, (2014), 28.

²⁶ *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 18/2005.

²⁷ Lj. Lazarević, *Krivično pravo. Posebni deo*, Beograd 1993, 29.

izvršilac drugom licu – detetu kao članu porodice – psihičkim ili fizičkim delatnostima nanosi nepotrebne, prekomerne patnje i bolove većeg ili manjeg intenziteta, pri čemu ne sme doći do nastupanja lake telesne povrede. Radi se o nečovečnom postupanju prema drugom licu – detetu, kojim prilikom mu se nanose fizičke ili psihičke patnje, kao i delovanju na njegov fizički (telesni ili psihički) integritet (kao što je šamaranje, vučenje za kosu, uši ili nos). To su delatnosti kojima se povređuje ili ugrožava ljudsko dostojanstvo deteta od strane člana porodice koje ga posle zlostavljanja u dužem ili kraćem vremenskom trajanju i različitog intenziteta na kraju lišava života sa umišljajem. Dužina trajanja vremena zlostavljanja je bez značaja za postojanje dela. To je faktičko pitanje koje sudsko veće rešava u svakom konkretnom slučaju.

Ovde se, dakle, radi o svojstvu pasivnog subjekta koji je dete kao član porodice izvršioca krivičnog dela ubistva (kao kvalifikatornoj okolnosti) koga je on prethodno višekratno zlostavljao (nanošenjem fizičkog ili psihičkog bola, patnje, nelagodnosti), odnosno prema kome je učinilac ubistva prethodno, u dužem ili kraćem vremenskom periodu, preduzimao različite akte nasilja u porodici.

4.3. Ubistvo deteta pri porođaju kao oblik privilegovanog ubistva

Ubistvo deteta pri porođaju je oblik privilegovanog (lakog) ubistva, propisan u čl. 116 KZ. I ovo krivično delo ima za objekat napada dete, doduše u specifičnom dobu – dete koje se tek rađa (za vreme porođaja) ili koje je „neposredno rođeno“.²⁸ Ovo krivično delo čini majka koja liši života svoje dete za vreme porođaja ili neposredno posle porođaja dok kod nje traje poremećaj izazvan porođajem. To je privilegovano ubistvo koje se još naziva deteubistvo ili čedomorstvo. Ovo krivično delo sadrži osnovne elemente bića krivičnog dela ubistva (objekt zaštite, objekt napada, radnja izvršenja, posledica, umišljaj kao oblik krivice). Pored njih, ovo delo karakterišu i tri privilegujuća elementa koja mu delu daju lakši vid i propisanu blažu kaznu za učinioca.

Tri su privilegujuća elementa dela. Prvi je ako je žrtva ili objekt napada živo novorođeno dete bez obzira na to da li je bilo sposobno za život ili ne, pod uslovom da je porođaj završen. Dete je živo rođeno kada je započelo plućno disanje (što se dokazuje „plućnim eksperimentom“), bez obzira na to da li je sposobno za dalji život ili ne (usled urođenih anomalija). Dakle, za postojanje ovog krivičnog dela bitno je da je porođaj završen u vreme preduzimanja radnje izvršenja krivičnog dela. To je značajno kako bi se ovo krivično delo razlikovalo od ubistva ploda čoveka u telu majke pre nego što

---

²⁸ B. Petrović, D. Jovašević, 162–193.

je započeo proces porođaja što je predviđeno kao obeležje krivičnog dela iz čl. 120 KZ pod nazivom „nedozvoljeni prekid trudnoće“. Ovim delom štiti se život u vreme kada plod čoveka postaje čovekom.²⁹

Drugo, izvršilac dela može da bude samo lice koje ima određeno svojstvo – majka (porodilja) deteta koje je ubijeno, jer se samo kod nje mogu pronaći „okolnosti“ koje ovo delo čine lakim.³⁰ Bitno je da se radi o licu – majci deteta koja se nalazi u većem ili manjem stanju telesne ili psihičke nelagodnosti, bola, iscrpljenosti i straha koji sobom nosi porođaj. To ukazuje da se ovde radi o vlastoručnom krivičnom delu koje može da izvrši samo određeno lice. Druga lica koja učestvuju u radnji izvršenja ubistva deteta pri porođaju ne odgovaraju za ovo, već za drugo krivično delo³¹ i to za teško ubistvo – ubistvo deteta.

Treće, ubistvo treba da je izvršeno za vreme ili neposredno posle porođaja. Momenat rađanja deteta bitan je kriterijum za razgraničenje ovog krivičnog dela od krivičnog dela nedozvoljenog prekida trudnoće iz čl. 120 KZ. Radnja lišenja života deteta treba da je preduzeta u određeno vreme – za vreme porođaja ili neposredno posle porođaja dok traje poremećaj koji je izazvan porođajem. Porođaj počinje trudničkim bolovima, pucanjem vodenjaka i ritmičkim kontrakcijama materice kojima se potiskuje dete do odvajanja iz tela majke. To znači da se za svako lišenje života deteta koje majka izvrši³² dok traje porođaj pretpostavlja (neoboriva zakonska pretpostavka) da se ona kao izvršilac nalazi u posebnom psihosomatskom stanju (u smislu sužene svesnosti u pogledu svoga ponašanja) koje ovom delu daje lakši vid ispoljavanja društvene opasnosti.³³

Ovo krivično delo postoji i kada je ubistvo novorođenog deteta izvršeno posle porođaja.³⁴ U ovom slučaju, radi se o vremenu koje u kontinuitetu sledi iza vremena porođaja. Tu zakon određuje vreme „posle porođaja“ na sledeći način. Potrebno je da se radi: a) o „neposrednom“ vremenu posle porođaja; b) u to vreme treba kod majke da postoji poremećaj; i c) taj poreme-

---

²⁹ B. Pavišić, V. Grozdanić, P. Veić, *Komentar Kaznenog zakona*, Zagreb 2007, 321.

³⁰ I. Simić, A. Trešnjev, *Krivični zakonik sa kraćim komentarom*, Beograd 2010, 100.

³¹ Majka koja je pomagala ćerki pri porođaju, a onda na njen nagovor pola sata posle porođaja ubila njeno novorođenče, odgovaraće za krivično delo ubistva. Presuda Vrhovnog suda Hrvatske Kž. 852/95

³² N. Mrvić Petrović, *Krivično pravo*, Beograd 2005, 238.

³³ U teoriji se često navodi da je razlog privilegovanja ovog krivičnog dela vezan za medicinske indikacije budući da porođaj izaziva posebna psihička stanja kod majke kao učinioca ubistva, iako je razlog za ovo privilegovanje u osnovi kriminalno-politički i društveno je uslovljen jer ovo delo najčešće vrše majke prema svojoj vanbračnoj deci.

³⁴ I. Simić, M. Petrović, *Krivični zakon Republike Srbije. Praktična primena*, Beograd 2002, 43–44.

ćaj treba da je izazvan porođajem, što znači da između porođaja i nastalog poremećaja postoji uzročno-posledična veza.³⁵ Kada postoji i koliko traje psihosomatski poremećaj ili „stanje“, kada je ono nastalo „neposredno posle porođaja“ i kada se taj poremećaj nalazi u uzročno-posledičnoj vezi sa porođajem, predstavlja faktičko pitanje, koje sudsko veće rešava na bazi nalaza i mišljenja lekara veštaka sudsko psihijatrijske struke u svakom konkretnom slučaju. Poremećaj kao elemenat ovog dela mora biti sadržan u opisu radnje krivičnog dela, jer je sastavni deo radnje izvršenja i između poremećaja i porođaja mora biti utvrđena uzročna veza.³⁶ Intenzitet poremećaja nije od značaja za pravnu kvalifikaciju dela, ali može da utiče na odmeravanje kazne.³⁷

Ovde se ne radi o svakom psiho-fizičkom poremećaju³⁸ koji redovno, po pravilu prati svaki porođaj i svaku porodilju. Intenzitet ovih poremećaja može biti različit kao što oni mogu da traju kraće ili duže vreme posle porođaja, ali ne smeju da budu dužeg vremenskog razmaka. Poremećaj kod porodilje se ne sme izjednačavati sa stanjem bitno smanjene računljivosti.³⁹ Taj poremećaj postoji nezavisno od stanja smanjene računljivosti, ali je nužno da je to stanje izazvano, da je nastalo kao posledica porođaja. Ako je taj poremećaj izazvan nekom drugom okolnošću (uzrokom), tada nema ovog krivičnog dela.⁴⁰

U pogledu krivice, ubistvo deteta pri porođaju može se izvršiti samo sa umišljajem. Pri tome, treba imati u vidu psihičke i fizičke karakteristike učinioca dela – majke koje postoje u vreme ili neposredno posle porođaja, a koje mogu u većoj ili manjoj meri da utiču na postojanje, smanjenje ili isključenje krivice (u smislu postojanja manjeg ili većeg stepena duševne poremećenosti, kraćeg ili dužeg trajanja).

Za ovo krivično delo, kao oblik privilegovanog ubistva je propisana kazna zatvora od šest meseci do pet godina.

5. ZAKLJUČAK

U strukturi klasičnog kriminaliteta, po svojoj prirodi, karakteru, značaju obimu i intenzitetu prouzrokovanih posledica i stavu društvene sredine

---

³⁵ D. Jovašević, *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije sa sudskom praksom*, Beograd 2003, 76–77.

³⁶ Presuda Vrhovnog suda Srbije Kž. 70/83.

³⁷ Lj. Lazarević, 87.

³⁸ Ubijanje vlastitog deteta nije opšta prirodna pojava, već izuzetak, pa zbog toga njegovo dokazivanje mora obuhvatiti sve činjenice koje dovode do takvog izuzetnog ishoda. Poremećaj koji je izazvan porođajem delimično opravdava ovaj izuzetak i zato je krivično delo čedomorstva privilegovano krivično delo.

³⁹ B. Pavišić, V. Grozdanić, P. Veić, 322.

⁴⁰ Presuda Vrhovnog suda Srbije Kžm. 479/75.

izdvajaju se krivična dela ubistva kojima se protivpravno lišava života drugo lice. Naš, kao uostalom i drugi savremeni krivični zakoni, Zakonik poznaje više oblika krivičnih dela ubistava – obično, kvalifikovano i privilegovano ubistvo. Ono što izaziva posebnu pažnju ne samo pravne teorije i sudske prakse, već i opšte javnosti (građanstva), svakako je ubistvo koje je izvršeno prema detetu. Bitno je da učinilac svoju radnju izvršenja preduzima prema posebnoj vrsti objekta napada (žrtvi), a to je lice koje u vreme izvršenja krivičnog dela nije navršilo četrnaest godina.

Kod ovog oblika ubistva, kao kvalifikatorna ili privilegujuća okolnost po slovu zakona javlja se svojstvo pasivnog subjekta ili žrtve. U krivičnom pravu Srbije postoje tri krivična dela ubistva deteta, od kojih su dva oblika dela sistematizovana kao teško ubistvo i to: a) ubistvo deteta i b) ubistvo člana porodice koga je izvršilac prethodno zlostavljao za koje je propisana kazna zatvora najmanje deset godina ili kazna zatvora od 30 do 40 godina i ubistvo deteta pri porođaju kao privilegovano, lakše ubistvo za koje je propisana kazna zatvora od šest meseci do pet godina.

Krivična dela ove vrste poznaje i niz drugih uporednih krivičnih zakona sa gotovo identičnim obeležjima. Upravo utvrđivanje i pravilna pravna kvalifikacija objektivnih i subjektivnih okolnosti izvršenog krivičnog dela i ličnosti njegovog učinioca, odnosno žrtve u svakom konkretnom slučaju treba da omoguće sudu da izvede pravilan zaključak o postojanju nekog od navedenih oblika krivičnog dela ubistva deteta.

LISTA REFERENCI

Bibliografske reference

1. Babić, Miloš, Marković, Ivanka, *Krivično pravo. Posebni dio*, Pravni fakultet, Banja Luka 2007;
2. Čejović, Bora, „Transplantacija delova ljudskog tela i pravo na život – krivičnopravni aspekt“, *Pravni život* 9/1995;
3. Đorđević, Đorđe, „Novi oblici teških ubistava u predlogu Krivičnog zakonika“, *Pravni život* 9/2005;
4. Đorđević, Đorđe, *Krivično pravo. Posebni deo*, Kriminalističko policijska akademija, Beograd 2009;
5. Đorđević, Milutin, „Život kao objekt krivičnopravne zaštite“, *Pravni život* 9/1995;
6. Jovašević, Dragan, *Komentar Krivičnog zakona Republike Srbije sa sudskom praksom*, Nomos, Beograd 2003;
7. Jovašević, Dragan, Ikanović, Vladimir, *Krivično pravo Republike Srpske. Posebni deo*, Univerzitet Apeiron, Banja Luka 2012;

8. Jovašević, Dragan, *Krivično pravo. Posebni deo*, Dosije, Beograd 2014;
9. Kokolj, Mitar, Jovašević, Dragan, *Krivično pravo Republike Srpske. Opšti i posebni deo*, Univerzitet Sinergija, Bijeljina 2011;
10. Lazarević, Ljubiša, *Krivično pravo. Posebni deo*, Savremena administracija, Beograd 1993;
11. Lazarević, Ljubiša, Vučković, Branko, Vučković, Vesna, *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Obod, Cetinje 2004;
12. Mrvić Petrović, Nataša, *Krivično pravo*, Službeni glasnik, Beograd 2005;
13. Pavišić, Berislav, Grozdanić, Velinka, Veić, Petar, *Komentar Kaznenog zakona*, Narodne novine, Zagreb 2007;
14. Petrović, Borislav, Jovašević, Dragan, *Krivično (kazneno) pravo. Posebni dio*, Pravni fakultet, Sarajevo 2006;
15. Rarog, A. I., *Ugolovnoe pravo Rossii. Osobennaja čast*, Prospekt, Moskva 2008;
16. Selinšek, Liljana., *Kazensko pravo. Splošni del in osnove posebnega dela*, GV založba, Ljubljana 2007;
17. Simić, Ilija, Petrović, Milan, *Krivični zakon Republike Srbije. Praktična primena*, Službeni glasnik, Beograd 2002;
18. Simić, Ilija, Trešnjev, Aleksandar, *Krivični zakonik sa kraćim komentarom*, Ing-pro, Beograd 2010.

Full Professor Dragan Jovašević, LL.D.

Faculty of Law, University of Niš

CHILD AS A MURDER VICTIM IN THE SERBIAN LAW

Summary

Violent offences directed against body integrity of other persons are indisputably considered as the most dangerous forms and aspects of criminality. They are known as the offences against body integrity or “blood offences”. Due to its significance, nature, characteristics and consequences, the crime of murder, for which all contemporary legislations prescribe the most severe types and measures of punishment, particularly stands out among these criminal offences.

There are three types of murder. They include: 1) ordinary (common) murder, 2) murder committed under mitigating circumstances and 3) murder committed under aggravating circumstances, for which the most severe punishment is prescribed – the punishment of long – term or life – time prison. All contemporary criminal legislations are familiar with various forms and aspects of the

crime of murder, depending on the division criteria. Murders committed out of various (different) motives that inspired their perpetrators to cause the death of another person, particularly stand out among other types of murder. Depending on its nature, type, contents and characteristics, perpetrator's motive, may appear either as an aggravating or as a mitigating circumstance.

This paper discusses the term, characteristics, and elements of the crime of murder in the cases when the attribute of child as the element of their description, from both – theoretical as well as practical aspect.

Key words: *Life; Deprivation; Law; Criminal offence; Murder; Child; Responsibility; Punishment.*